

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ҚИШЛОҚ ВА СУВ ХЎЖАЛИГИ ВАЗИРЛИГИ**

**ЎЗБЕКИСТОН ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ИЛМИЙ-ИШЛАБ
ЧИҚАРИШ МАРКАЗИ**

**ЎЗБЕКИСТОН ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ МЕХАНИЗАЦИЯЛАШ ВА
ЭЛЕКТРЛАШТИРИШ ИЛМИЙ-ТАДҚИҚОТ ИНСТИТУТИ
(ЎЗМЭИ)**

(Юбилей маълумотномаси)

**УЗБЕКСКИЙ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ
МЕХАНИЗАЦИИ И ЭЛЕКТРИФИКАЦИИ
СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА
(УЗМЭИ)**

УзМЭИ – 75 лет

(Юбилейный проспект)

Гулбаҳор – 2008

Ушбу маълумотнома Ўзбекистон қишлоқ хўжалигини механизациялаш ва электрлаштириш илмий-тадқиқот институтининг 75 йиллик юбилейига бағишланган. Маълумотномада институтнинг ташкил топиш даври ва қисқача ривожланиш тарихи ҳамда шу даврда бажарилган илмий-тадқиқот ишларининг натижалари, уларни ишлаб чиқаришга жорий этишдаги ютуқлари, юқори малакали илмий мутахассислар (фан номзодлари ва докторлари) тайёрлашдаги маълумотлар, институтда кўп йиллар давомида ижод қилган, Ўзбекистонда механизациянинг ривожига салмоқли ҳисса қўшган таниқли олимлар ҳақида маълумотлар берилган.

Тузувчи ва матн муаллифи академик А.Ҳожиев
Нашр этишга масъул т.ф.д. проф.Р.Бойматов
Мухаррир т.ф.н. Р.Спеваков

Мундарижа

ЎЗБЕКИСТОН ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ МЕХАНИЗАЦИЯЛАШ ВА ЭЛЕКТРЛАШТИРИШ ИЛМИЙ-ТАДҚИҚОТ ИНСТИТУТИ 75 ЁШДА	3
Илмий кутубхона ва патент-ахборот хизмати	7
ИТИни режалаштириш ва мувофиқлаштириш	8
Илмий кадрлар тайёрлаш	8
Институтнинг илмий алоқалари	9
Институт моддий техника базасини яратиш ва ходимлар турмуш шароитларини яхшилаш	10
Тажриба хўжалиги	11
Институт фаолияти, натижалари ва истикболи	12
Институтнинг ташкил топишида ва Ўзбекистон қишлоқ хўжалигида механизациянинг ривожланишига салмоқли ҳисса қўшган таниқли олимлар	15
I. Первые машины не имевших аналогов	24
II. Комплекс машин, разработанных институтом в содружестве с конструкторскими организациями и машиностроительными заводами	24
III. Машины, разработанные в последние годы.....	26

ЎЗБЕКИСТОН ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ МЕХАНИЗАЦИЯЛАШ ВА ЭЛЕКТРЛАШТИРИШ ИЛМИЙ-ТАДҚИҚОТ ИНСТИТУТИ 75 ЁШДА

Қишлоқ хўжалик техникасини яратиш, лойиҳалаш, яшаш ва ишлатишда бошқа ҳамкорлар билан ҳамкорликда пахтачилик машиналарининг илмий ва амалий масалалари билан шуғулланиб келаётган Ўзбекистон қишлоқ хўжалигини механизациялаш ва электрлаштириш илмий-тадқиқот институти ташкил этилганига 75 йил тўлди.

Ўрта Осиёда деҳқончилик жараёнларини механизациялаш тарихи ушбу институтнинг фаолияти билан чамбарчас боғлиқдир. Ўтмишда тупрокни экишга тайёрлаш, экиш ишларини бажаришда ўзбек деҳқонлари энг оддий куроллардан, жумладан омон, мола, кетмондан фойдаланар эди. Чигит ва дон экиш фақат қўлда бажарилар эди.

Ўзбекистонда ХХ асрнинг 20-йилларидан бошлаб машина синаш станцияси ва прокат пунктлари ташкил бўлди.

Станциянинг ишлаш жараёнида қишлоқ хўжалик экинлари етиштириш агротехникасини чуқур ўрганиш талаб қилиниши аниқланди. Шу мақсадда 1914 йилда станцияда агротехника бўлими ташкил этилиб, ҳосилдорлик тупрокни тайёрлаш технологиясига боғлиқлиги ҳамда унинг иқтисодий самарадорлиги ҳам аниқланди. Кўпгина дон янчиш ва бошқа техникалар синовдан ўтказилиб, тегишли тавсиялар берилди.

1918 йилда станция Туркистон ва, кейинчалик, Ўрта Осиё Давлат университети ихтиёридаги машинашунослик институти қарамоғига ўтказилди. Шу вақтдан бошлаб институт ва унинг машина синаш станцияси пахтачиликни механизациялаш соҳасида илмий, конструкторлик ва ўқув ишларини ташкил этувчи биринчи илмий ташкилот бўлиб қолди.

1924 йилгача станция томонидан анча ишлар бажарилди, жумладан трактор ва яратилган машиналарнинг Ўрта Осиёдаги турли хил тупроқ-иқлим шароитларига мослигини синаш ва уларнинг ишлов муддатлари, иш унумлари аниқланди. Тракторларни таққослаш, машинашунослик бўйича қўллаб кадрлар тайёрланди.

У вақтда тракторчилар йўқ эди. 1924 йилда Ўзбекистонга “Фордзон” (США) фирмасининг 55 та тракторлари келтирилди ва Ўрта Осиёда биринчи тракторчи-механик тайёрловчи курслар ташкил этилиб, шу йилда 90 тракторчи, 1925 йилда 254 тракторчи тайёрланди. Уларнинг асосий қисми ўзбеклар ва ерли халқ вакиллари эди.

Республикани техника билан таъминлаш йилдан-йилга кўпайиб, 1925 йилда Туркистонга 529 та трактор келтирилди ва 1934 йилда уларнинг сони 13541 га етди.

1931-1932 йилларда Республикада 24 минг тракторчи, механик-бригадир ва шоферлар тайёрланди.

1929 йилда Республикага келтирилаётган “Фордзон” тракторлари кишлоқ хўжалигининг ўсиб бораётган талабларини тўлиқ қаноатлантира олмай қолди.

Ўзбекистонлик (хусусан, Узбексельсклад) мутахассислари томонидан республикага келтирилган тракторларни ушбу талабларга мослаштириш принциплари ишлаб чиқилди. Бизнинг шароитларимизга мос келувчи қатор ораларига ишлов берувчи, суғориш учун эгатлар очувчи, ғўзага ўсиш даврида шикаст етказмайдиган тракторлар керак эди.

Шу талабларга биноан 1934 йилда “Универсал” трактори ишлаб чиқарила бошланди. Бу трактор учун сеялка ва культиваторлар “Красний Аксай”, “Ростсельмаш” ва “Ташселмаш” заводларида тайёрланди. Бундан ташқари Ўзбекистон ҳукумати томонидан техника воситаларига қуйидаги талаблар қўйилган эди:

1) Ўзбекистонга келтирилаётган тракторлар бир хил тизимда бўлиши;
2) Бу тракторлар ҳамма хил машиналар билан таъминланиши (плуг, сеялка, борона ва бошқа машина ва мосламалар);

3) Трактор агрегатлари отряд бўлиб ишлаши;

4) Ҳар бир механизатор ишларини мустақил равишда бажариши;

5) Тракторчи тракторни ишлатишга керак барча асбоб-ускуналар билан таъминланиши;

6) Тракторларни ремонт қилиш учун эҳтиёт қисмлар билан таъминланиши.

1928 йилда Пахтачилик бўйича бош Қўмита (ГХК) Пахтаорол совхозида машина синаш пункти (МИП) ни ташкил этди. Бу пунктнинг асосий вазифаси республикага келтирилаётган тракторларни синаш ва юқорида айтилган талабларга жавоб беришини аниқлаш ва шунингдек республикада тракторларнинг кўп маркали бўлишига йўл қўймаслик эди.

Республикага келтирилган машиналарни синашдан ташқари ўзимизда инженерлар, ихтирочилар томонидан яратилган машиналарни ўз заводларимизда ишлаб чиқариш ишлари бошланди.

Жумладан, 1930 йилда Главхлопкомнинг устахонаси базасида “Ташселмаш” заводи қурилиши бошланиб, 1931 йилда ишга туширилди ва кишлоқ хўжалиги учун сеялка, культиватор, чизел-ўғитлагичлар, бороналар ва бошқа кишлоқ хўжалик машиналарини ишлаб чиқариш бошланди. 1931 йилга келиб машиналарни синаш, яратиш бир-бирига боғлиқ бўлмаган қуйидаги 4 та ташкилот томонидан бажарилар эди:

1. СредазНИХИнинг механизация бўлими. Ҳозирги ЎзМЭИ жойлашган “Қовунчи” кишлоғида жойлашган эди.

2. Тошкентда жойлашган “Узнаркомзем”нинг машина синаш станцияси (МИС-НКЗ).

3. Пахтачилик бўйича бош Қўмитанинг (ГХК) Пахтаоролдаги машина синаш пункти.

4. Ўрта Осиё давлат университетининг (МИС САГУ) машина синаш станцияси.

Эндиликда ушбу ташкилотларни бирлаштириш мақсадга мувофиқ бўлди. Ҳукуматимизнинг қарорига биноан 1931 йили бу 4 илмий ташкилот бирлаштирилиб, САСМЭХ – Ўрта Осиё пахтачиликни механизациялаш ва электрлаштириш станцияси ташкил этилди. Унинг асосий базаси Янгийўлдаги “Қовунчи” совхоз ҳудудига СредазНИХИнинг механизация бўлими асосида ташкил этилди. 1931 йил Ўзбекистон кишлок хўжалигини механизациялаш ва электрлаштириш илмий-тадқиқот институти (ЎзМЭИ) ташкил топган йил, деб ҳисобланади.

Бу илмий даргоҳ ўзининг 75 йиллик фаолияти давомида турли юкори ташкилотлар қаромоғида бўлиб, номлари ҳам ўзгариб турди.

Ўрта Осиё пахтачиликни механизациялаш ва электрлаштириш станцияси 4 та илмий бўлим – агротехника, тупроққа ишлов бериш ва экиш, пахтани териш ишларини механизациялаштириш, трактор ва кишлок хўжалик машиналарини ишлатиш ва таъмирлаш, тупроқ физикаси ва химияси лабораторияларидан иборат бўлиб, 24 нафар илмий ходими, шу жумладан 5 нафар фан номзоди, 10 нафар катта ва 9 нафар кичик илмий ходимлари, 37 нафар техник ходимлари бор эди.

Станциянинг илмий йўналишлари қуйидагича белгиланган эди:

1. Мавжуд трактор, кишлок хўжалик машиналарини синаш ва уларни ишлатишга доир тавсиялар ишлаб чиқиш;

2. Пахтачиликда ишларни механизациялаштириш мақсадида илмий ишлар қилиш, машиналарнинг янги конструкцияларини ишлаб чиқиш, уларни металда тайёрлаш ва синаш;

3. Янги яратиладиган машиналарга агротехник талаблар ишлаб чиқиш.

1938 йилдан бошлаб станция ЦСМАХ СоюзНИХИ, яъни “Пахтачиликда ишларни механизациялаш ва агротехникасини ишлаб чиқариш Марказий Станцияси” номини олиб, механизация ва агротехника илмий ишлари узвий равишда боғлаб олиб бориладиган бўлди.

Станциянинг биринчи ишларидан – Ўзбекистонга кириб келган 29 хил плугларни ҳар хил тупроқ-иклим шароитларида синаб, станция ишлаб чиққан агротехник талабларга асосан ППУ-5 № 3 плуги танлаб олинди. Иккинчидан, шудгорни баҳорда кўп марталаб ҳайдашга асос йўқлиги исботланди ва НАРКОМЗем томонидан маъқулланиб, хўжаликлар учун қўлланмалар ишлаб чиқилди. Ерларни 30 см чуқурликда ҳайдаш ҳар томонлама исботланди. Кўп йиллар давомида шудгорни 18-20 см чуқурликда ҳайдаш натижасида тупроқнинг пастки қисми зичланиб кетганлиги натижасида ғўза илдизларининг яхши ривожланмаслиги ҳам исботланди. Тупроққа экиш олдидан чизеллар ёрдамида ишлов беришнинг асосий илмий асослари яратилди ва СКО, СКЛ чизеллари кўплаб ишлаб чиқарила бошлади.

Пахта сеялкалари учун ишлаб чиқилган агротехник талаблар асосида тракторга мўлжалланган ССЖ, СА сеялкалари, отларга мўлжалланган уялаб экувчи SGK-1 ҳамда “Ташселмаш” заводи томонидан ССК сеялкалари кўп миқдорда ишлаб чиқилди.

Тракторга осиладиган культиваторга ҳам агротехник талаблар ишлаб чиқилди ва натижада Америкадан олиб келинган МКЖМ-408 культиваторининг ўрнига янада мукамалроқ СКК ва КД культиваторлари “Ташселмаш” заводи томонидан кўплаб ишлаб чиқилди.

Минерал ўғитларнинг самарадорлигини ошириш мақсадида плугга, чизел культиватор ва очарларга ўғитлагич мосламалари яратилди ва кўплаб ишлаб чиқилди.

Станция 1934-1940 йиллар давомида 244 хил машина ва мосламаларни синовдан ўтказди. Шулардан 51 таси кўплаб ишлаб чиқилди.

1939-40 йилларда вертикал шпинделли пахта териш машинаси териш аппаратларининг технологик схемаси, кинематикаси ва бошқа ўлчамлари аниқланди ва натижада ХВШ пахта териш машинасининг конструкцияси яратилди. 1948 йилда дунёда биринчи марта вертикал шпинделли пахта териш машинаси яратилди. “Ташселмаш” заводи томонидан тайёрланган 30 та машинанинг 12 таси Янгийўл туманида, 10 таси Ўзбекистон 5 йиллиги совхозида, қолганлари Озарбайжон, Украина ва Жанубий Қозоғистонда ишлади.

1954 йил пахтачиликни комплекс механизациялаш соҳасида катта бурилиш йили бўлди: ҳукуматимизнинг Қарори асосида ВИЭСХ Тошкент бўлимининг ЦСМАХ негизида Ўрта Осиё кишлоқ хўжалигини механизациялаш ва электрлаштириш илмий-тадқиқот институти (САИМЭ) ташкил бўлди ва унга пахтачиликда технологиялар ва машиналар тизимини яратишда бош институт мақоми берилди. Институтга катта масъулият юкланди:

Биринчидан – тупрокни шудгорлашдан бошлаб ғўзапояни йиғиб олишгача бўлган барча жараёнларни механизациялашнинг илмий асосларини ва машиналар тизимини яратиш;

Иккинчидан – бу машиналарни агрономия фанининг сўнгги илмий натижалари асосида яратиш;

Учинчидан – бу машиналар пахтанинг ҳосилдорлигини ва иш унумини ошириш билан бирга унинг таннархини камайтиришни таъминлаш.

Бундан ташқари машиналардан фойдаланиш ва ишлатишнинг янги услубларини ишлаб чиқиш, ишлаб чиқаришга электрлаштириш ва автоматлаштириш ишларини кўллаш ҳамда ишлаб чиқаришга институтнинг янгиликларини тадбиқ ва тарғиб қилиши зарур эди.

Институт ўз илмий ишларини кишлоқ хўжалиги машиналарини лойиҳаловчи ва ишлаб чиқариш корхоналари – конструкторлик бюролар ва “Ташселмаш”, “Ўзбекселмаш”, “Чирчикселмаш”, ТТЗ ва бошқа кўп заводлар билан биргаликда олиб борди. Булар билан ҳамкорликда иш дастурлари ишлаб чиқилар эди.

1970-88 йиллар давомида институтнинг тажриба заводи қайта қурилди, тупроқ канали, янги лаборатория бинолари қурилди ва замонавий асбоб ускуналар келтирилди.

Бу ишлар ўз натижасини берди. Жумладан 1983 йилгача 29 хил янги ва такомиллаштирилган машиналар қишлоқ хўжалигига тадбиқ этилган бўлса, 1986-1990 йилларда эса 35 хил машина ва мосламалар тадбиқ этилди, 28 та агротехник талаблар ишлаб чиқилди.

1988 йили институтга илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси – НПО “Средазсельхозмеханизация” мақоми берилиб, унинг ихтиёрида экспериментал завод ва тажриба хўжалиги биргаликда иш бошлади. Бирлашманинг асосий вазифалари илмий ишларни чуқурлаштириш билан бирга экспериментал заводда ишлаб чиқилган машиналарни биринчи навбатда тажриба хўжалигида ва бошқа хўжаликларда қўллаш ҳисобланарди.

1989 йилда САИМЭ бошчилигида “Қишлоқ хўжалигини механизациялаш илмий-ишлаб чиқариш тизими” пойдеворига биринчи ғишт қўйилган эди. Унинг таркибига 14 хўжалик киритилган бўлиб, улар Тошкент, Қашқадарё, Фарғона, Андижон, Чимкент вилоятлари ҳамда Қорақалпоғистон Республикасидан эди.

2000 йилдан бошлаб ЎзМЭИ ишлаб чиққан технологиялари асосида юқори иш унумига эга техник воситаларни ишлаб чиқаришга жадал жорий қилиш ва улардан унумли фойдаланиш мақсадида Ўзбекистон Республикаси қишлоқ ва сув хўжалиги Вазирлиги ва “Узагроماشсервис” томонидан ҳар бир вилоятларда таянч хўжаликлар ва машина-трактор парклари ажратилди.

Илмий кутубхона ва патент-ахборот хизмати

Асосий илмий ишлар янгилик яратиш, тадқиқотлар, яъни ихтиро этиш билан бажарилган. Институт ташкил бўлгандан буён 1600 дан ортиқ ихтиро учун талабномалар берилган бўлса, шулардан 850 тасига собиқ Иттифоқнинг муаллиф гувоҳномалари ва 87 тасига Ўзбекистон Республикасининг патентлари олинган.

Шулардан айримлари пахтачилик машиналарининг конструкцияларида қўлланилган: П.В.Кажихиннинг № 29656 ихтироси асосида ишланган ўғит сепиш аппарати, Л.М.Розенблюмнинг № 56291, № 75225, № 98730 пахта териш аппарати, М.С.Ғаниев, К.П.Юшиннинг № 102356 кўсак териш машинаси; Н.Р.Рашидовнинг № 271320, № 329046, № 529998 транспорт поезда, Г.М.Рудаков ва бошқаларнинг № 364274 икки ярусли плуги, Д.М. Шполянскийнинг № 207760 яруслаб пахта териш машинаси, А.Ҳожиев, А.Қорахоновнинг № 614760 айланувчи мотиғаси, Г.М.Рудаков, Р.И.Бойматовларнинг № 575058 кўп йиллик бегона ўтларнинг томирини терувчи машинаси ва бошқалар.

Ҳозирги кунда институтнинг патентлар фондини 158 минг ихтиро ва патентлар ташкил этади.

Институтда патент-ахборот ишларини ташкил этишда Л.С.Голишев (1961-1968 йй.), В.А.Обидин (1970-1972 йй.), кейинчалик Г.Г.Леонов, Ю.М.Рудаков, Н.Д.Раҳманов, А.С.Дадабоевлар хизматлари бекиёсдир.

Институтнинг илмий техника кутубхонаси Главхлопкомнинг минерал ўғитлар марказининг китоблар фонди асосида 1927 йилда ташкил топган бўлиб, 100 минг данадан ортиқ китоблар, ойномалар бор. Кутубхонада кўп йиллар давомида О.Х.Омелченко, М.Кундузова, Т.Каравашкиналар хизмат қилди. Ҳозирги кунда кутубхона хизматини О.Макарова бажармоқда.

ИТИни режалаштириш ва мувофиқлаштириш

1975 йилга келганда илмий-тадқиқот ишларини режалаштириш ва бошқа ҳамкорлар билан мувофиқлаштиришнинг кўплиги туфайли битта илмий котиб бу ишларни бажара олмаслиги маълум бўлди.

Шунинг учун 1975 йилдан эътиборан, аспирантура, илмий бўлим, архив, иш юритиш ва машбюроларни таркибига олган мувофиқлаштириш ва режалаштириш бўлими ўз фаолиятини бошлади (Г.Н.Ким, В.Ф.Юдин, Л.Курьянова, И.Мамажонов, С.Аскерова, Т.Н.Воробьева). Бўлимга 1975 йилдан Г.Н.Ким, 1998 йилдан 2004 йилгача Р.И.Спеваков раҳбарлик қилган.

Бўлим ДИТҚ давлат илмий техник дастурини бажариш бўйича илмий лабораторияларнинг илмий-тадқиқот ишлари бажарилишини систематик назорат қилиш, йиллик мавзулар режасини ишлаб чиқиш, Илмий Кенгашда кўриб чиқиладиган ҳужжатларни тайёрлаш, буйруқлар, фармойишлар лойиҳасини тузиш ва бошқа шунга ўхшаш вазифаларни бажарган.

Ҳозирги кунда ушбу вазифаларни институт илмий котиби К.Д.Астанақулов бажараяпти.

Илмий кадрлар тайёрлаш

1958 йилда САИМЭда аспирантура бўлими ташкил бўлгунга қадар кишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини механизациялаш ихтисослиги бўйича илмий кадрлар тайёрлаш СоюзНИХИ аспирантураси орқали амалга оширилган. Кўзга кўринган олимлар – академиклар Г.М.Рудаков ва М.А.Ахмеджанов, профессорлар Д.М.Шполянский ва М.С.Ғаниев, к.х.ф.н. А.Ю.Абдумугалов, т.ф.н. В.А.Сергиенко ва бошқалар СоюзНИХИ аспирантурасида ўқиб, ўзларининг илмий-тадқиқот ишларини ЦСМАХ СоюзНИХИда бажаришган (Д.Х.Ҳасанова биринчи бўлиб аспирантура бўлимига раҳбарлик қилган).

В.П.Кажихин, Т.Г.Зинин, А.Н.Нинов каби илмий ходимлар диссертацияларини аспирантурада ўқимасдан, станцияда бажарган илмий-тадқиқот ишлари асосида ҳимоя қилишган. Институт ташкил бўлгандан буён институтда бажарилган илмий-тадқиқот ишлари натижалари асосида 354 нафар илмий ходим ва аспирантлар ўзларининг номзодлик ва докторлик (14) диссертацияларини ҳимоя қилишган.

Ш.У.Йўлдашев, Н.А.Куламетов, Н.Р.Рашидов, Р.И.Бойматов, А.Н.Садилов ва бошқалар аспирантурани битиргандан сўнг бир йил ичида номзодлик диссертацияларини ҳимоя қилганликлари билан алоҳида ажралиб туради.

Институтнинг кекса илмий ходимлари – т.ф.н. Спиридонов, академиклар Г.М.Рудаков, М.А.Ахмеджанов ва Н.Р.Рашидов, професорлар М.С.Ғаниев, Д.М.Шполянский, қ.х.ф.н. А.Ю.Абдумуталов, т.ф.н. В.А.Сергиенколар илмий кадрлар тайёрлашга ўзларининг катта ҳиссаларини қўшишган.

1982 йил 28 январда ОАК томонидан институтга 05.20.01 – “Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини механизациялаш” ва 05.20.03 – “Қишлоқ хўжалик техникалари ва воситаларидан фойдаланиш ва таъмирлаш” ихтисослиги бўйича техника фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ихтисослашган кенгаш очишга рухсат берилиши институтимиз тарихидаги ёрқин саҳифалардан бири бўлди. Кейинчалик ОАК 05.20.01 – “Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини механизациялаш” ихтисосликлари бўйича докторлик диссертацияларини химоя учун қабул қилишга рухсат берди. Ихтисослашган Кенгаш очилгунга қадар 187 нафар аспирант ва тадқиқотчи ўзларининг диссертацияларини собиқ Иттифоқнинг бошқа шаҳарларида химоя қилишган. Ихтисослашган Кенгаш ўз ишини бошлагандан буён Ўзбекистон ва МДХ мамлакатларининг 26 та ИТИ ва олий ўқув юртларидан 260 нафар аспирантлар, докторантлар ва тадқиқотчилар ўзларининг номзодлик ва докторлик диссертацияларини химоя қилишган, шу жумладан ЎзМЭИдан 154 нафар номзодлик, 5 нафар докторлик диссертациялари химоя қилинган. Узоқ йиллар (1964 йилдан) аспирантура бўлимига И.Мамажонов раҳбарлик қилган. Ҳозирги кунда аспирантура бўлимига А.С.Дадабоев раҳбар.

Бугунги кунда 3 нафар докторант, 4 нафар аспирант ва 14 нафар тадқиқотчи техника фанлари номзоди ва доктори илмий даражаларини олиш учун ўз диссертациялари устида илмий-тадқиқот ишларини олиб боришяпти. Тадқиқотчиларнинг асосий қисмини Қорақолпоғистон Республикаси, Андижон, Наманган ва Республикамизнинг бошқа вилоятлари олий ўқув юртларининг ўқитувчилари ташкил этади. Шуни таъкидлаш керакки, ихтисослашган Илмий Кенгаш аъзоларининг кўпчилиги ўз вақтида ва ҳозирги кунда ҳам қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини механизациялаш бўйича юқори малакали олимлар ҳисобланади: академиклар Г.М.Рудаков, А.Д.Глушенко, О.В.Лебедев, С.С.Негматов, Н.Р.Рашидов, М.А.Ахмеджанов, Ш.У.Йўлдашев, муҳбир-аъзолар Р.Д.Магчанов, С.М.Қодиров, Р.Ҳ.Ҳусанов, професорлар, М.С.Ғаниев, З.С.Турсунхўжаев, Р.И.Бойматов, Д.М.Шполянский, Т.Асқархўжаев, Ш.В.Саидов, М.М.Муродов, А.И.Корсун, Р.С.Назаров ва ёш техника фанлари докторлари М.Т.Тошболтаев, А.Тўхтақўзиев, М.Шообидов, Ф.Маматов ва бошқалар. Уларнинг ҳисобига химоя қилинадиган диссертациялар ишчан ва юқори савияда музокара қилинади.

Ҳозирги кунда ихтисослашган Кенгаш бирлаштирилган ва ТИМИ (Тошкент ш.) ҳузурида ишлаяпти.

Институтнинг илмий алоқалари

Институтимиз илмий ишлар юзасидан бошқа илмий-тадқиқот институтлари, конструкторлик ташкилотлари, машинасозлик корхоналари ва Республикамиз хўжаликлари билан яқиндан алоқа қилади.

Янги машиналар яратиш, мавжудларини такомиллаштириш, пахта ва бошқа техник экинларни етиштириш учун янги технологик жараёнларни ишлаб чиқишдаги илмий изланишларда институт 12 та илмий-тадқиқот институтлари, 19 та махсус конструкторлик бюрolari ва заводлар билан ҳамкорликда иш олиб борган. Булар жумласига СоюзНИХИ (ҳозирги ЎзПИТИ), ВИМ, НАТИ, ВИСХОМ, САНИИЭСХ, ТУРКНИИЗ, ЦНИИХпром (ҳозирги “Рахтасаноатилм”), пахтачилик машиналари бўйича БМКБ, “Алтайсельмаш” МКБ, ирригация бўйича БМКБ, “Средазгипроводхлопок” институти ва бошқалар кирadi.

1970 йилдан бошлаб ҳозирги кунгача пахтачилик машиналари бўйича БМКБ (ҳозирги “БМКБ-Агромаш” ОХЖ) билан жуда яхши ишчан ҳамкорлик ўрнатилган. Бу ташкилотга Е.В.Радкевич, П.М.Мирза-Ахмедов, Р.Д.Матчанов, Э.Джамиловлар раҳбарлик қилган. Экспериментал тадқиқотлар ва ишлаб чиқариш синовлари 26 та хўжалиқда (собик колхоз ва совхозларда) ва Тошкент, Сирдарё, Жиззах, Кашқадарё, Сурхондарё ва Самарқанд вилоятларидаги 4 та тажриба станцияларида ўтказилган.

Ҳозирги даврга келиб аввалги алоқалар бир оз сусайган ва чет эллик илмий-тадқиқот институтлари, конструкторлик ташкилотлари билан ҳамкорликда ишлар олиб борилмапти. Пахтачилик машиналари бўйича БМКБ ходимлари Г.И.Пальмин, Г.В.Горобец, Б.Раев, О.В.Лазарев, Н.Б.Барер, П.И.Зильберман, Г.А.Приходько, П.Ф.Глазатов, А.Е.Басевич, А.А.Воронкин, А.Н.Слободкин, И.Н.Азаров ва бошқалар қишлоқ хўжалиги учун янги техникаларни ишлаб чиқишда энг яқин илмий ҳамкорларимиз эди. БМКБ билан ҳамкорликда илмий-тадқиқот ва тажриба-конструкторлик ишларининг режалари, бажариш муддатлари ва масъул шахслар кўрсатилиб тузилган. Шунга ўхшаш ҳамкорликда ишлаш режалари бошқа конструкторлик ташкилотлари билан ҳам мавжуд бўлган. Бу яхши натижаларни берган. Ҳамкорликдаги ишлар натижасида 1971-1975 йилларда қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришига 29 турдаги машина, бошқа техник воситалар ва технологиялар жорий этилди.

Ҳозирги пайтда “Чирчиксельмаш” ва “Ўзбекқишлоқмаш” ОХЖлари билан икки ярусли плугнинг янги модификацияси ва донли экинлар уруғини экадиган сеялкаларни, “Трактор” МКБ билан эса минерал ва органик ўғитларни сепадиган ҳамда сабзавотчиликка мўлжалланган тракторни ишлаб чиқариш бўйича яхши алоқалар ўрнатилган.

Институт моддий техника базасини яратиш ва ходимлар турмуш шароитларини яхшилаш

Республикамиз ҳукумати институт моддий техника базасини мустаҳкамлаш ва ходимларнинг турмуш шароитларини яхшилашга катта эътибор бериб келаяпти.

1975 йилдан бошлаб 1990 йилгача ҳукуратимиз томонидан институтга ҳар йили 1 миллион сўмдан ортиқ капитал маблағ ажратиб келинган. САИМЭда қурилаётган объектлар доимо ҳукуратимиз назоратида бўлган. Ш.Р.Рашидов бошчилигида ҳукурат аъзоларининг институтга бир неча бор қилган ташрифи қишлоқ хўжалигини механизациялаш соҳасини ривожлантирибгина қолмай, керакли микдордаги маблағ, ресурслар ажратиш ҳамда институтда барпо этилаётган объектларни тезроқ қуриб битказишда туртки бўлди.

Республика ҚХВ (Э.Т.Шайхов, А.А.Уркинбоев), САО ВАСХНИЛ, Ўзбекистон қишлоқ хўжалик фанлар академияси (А.И.Имомалиев, Ш.А.Акмалхонов, С.Н.Усмонов, Ш.И.Ибрагимов) томонидан ажратилган маблағлар институт моддий техника базасининг мустаҳкамланишига ҳамда ходимлар иш шароитларининг яхшиланишига ёрдам берди.

Пахта теришни механизациялаш, пахтадан бошқа экинлар етиштиришни механизациялаш, машина-трактор паркларидан фойдаланиш бўлимлари учун жуда муҳим бўлган стенд заллари билан бирга ишлаб чиқариш лаборатория корпуслари қуриб битказилди. Бундан ташқари, тажриба заводи қайта таъмирланиб қуввати 4 мартага оширилди, 200 бош қорамол, 120 бош бузукка мўлжалланган чорвачилик мажмуаси, трактор ва қишлоқ хўжалик машиналарини таъмирлаш учун устахона билан автотрактор парк, Қоракулдукдан сув тортиш учун насос станцияси (200 л/с), 430 ўринли болалар боғчаси, 450 ўринли маданият саройи, барча шароитлари мавжуд бўлган ҳаммом, марказий қозонхона, 6 та магазинни бирлаштирган савдо мажмуаси, САИМЭдан Қирдагача 4,5 км йўл ва Қоракулдук учун кўприк қуриб битказилди. Қирда ҳудудида 60 га ер ўзлаштирилиб, аҳолини ичимлик суви билан таъминлаш учун 7 та қудук қовланди. Энг муҳими – 460 тадан ортиқ институтнинг илмий ходимлари, механиклар, лобарантлари, тажриба заводи ва тажриба хўжалиги ишчилари барча қулайликларга эга бўлган янги уй-жойларни олдилар, аспирантлар ва докторантлар эса оилавий ётоқхонага яқин барча шароитларга эга бўлган 35 та оила билан яшайдиган умумияшаш уйини олдилар. Шундай қилиб, уй-жой муаммоси муваффақиятли ҳал бўлди.

Бизнинг бурчимиз узок йиллар давомида бунёд этилган мана шу бинолардан тўғри фойдаланиш ва уларни сақлашдан иборат.

Тажриба хўжалиги

Юқори ташкилотларнинг қарорига асосан ЎзМЭИ тажриба хўжалиги 5 та пахта-буғдой ва 6 та боғдорчилик фермер хўжалигига айлантирилди. Институт ихтиёрида 24,6 га майдон тажриба участкаси сифатида қолдирилди.

Чорвачилик фермаси учун 65,8 га майдон ем-ҳашак экиш учун берилди. Тажриба хўжалигида узок йиллар Т.Эшқулов, М.Т.Пашков, Я.П.Липилин, А.Е.Кудрявцев, А.Н.Жуков, Я.Ф.Маслов, А.Р.Гених, Ш.Раисов каби “Республикада хизмат кўрсатган пахтакор” унвонига сазовор бўлган инсонлар меҳнат қилганлар.

Тажриба хўжалиги директори лавозимида қуйидагилар ишлаган: В.Б.Адабашев, Ҳ.Ҳақимжонов, Р.Қаюмов, Ж.Сойибназаров, М.Ахмеджанов, Ю.А.Мансуров, Р.Мирсаидов. Ҳозирги кунда бу тажриба участкаси ва чорвачилик фермасига Ш.Равшанов раҳбарлик қилмоқда.

Институт фаолияти, натижалари ва истиқболи

Институт ўз фаолияти давомида қишлоқ хўжалиги фанининг ривожланишига муҳим ҳисса қўшди: 70, 90 ва 60 см қатор оралиғида пахтани парваришlash ва йиғиб-териб олиш ишларини бажариш учун пахтачилик тракторларининг параметрларини ва уларга қўйиладиган агротехник талабларни ишлаб чиқди; озука модаларни рационал таъминловчи икки ярусли ҳайдаш назарияси ва плуг параметрларини асослади; пахта экишда оғир тупроқларга экишдан олдин қатламлаб ишлов бериш ўрганилди ва асосланди; пахта далаларининг бир ва кўп йиллик бегона ўтлари билан кураш ва бегона ўтларнинг қайта ўсиб чиқишининг олдини олувчи механизмларининг параметрлари, механик турлари ва усул (механик, кимёвий ёки аралаш)ларнинг технологик асослари ишлаб чиқилди; кўчатларни қўлда ягана қилишни бартараф қилувчи, туксиз ва қобиқлантирилган чигитларни аниқ экувчи сеялкаларнинг ҳамма механизмлари назарияси, ҳисоблари ва технологик асослари ишлаб чиқилди; минерал ва органик ўғитлар аралашmalarини тупроққа солиш технологик асослари ишлаб чиқилди; пахта ҳосилдорлигини оширишни таъминловчи ўғит солгичларнинг ишлаш тартиби ва параметрлари асосланди; пахтани пахта териш машиналари билан териш тўлалигини таъминловчи технологик асослар ва тавсиялар яратилди. Институтнинг фаолият йиллари давомида 60 хилдан ортик машина ва мосламалар ишлаб чиқилди ва улар ҳамма пахта экувчи республикалар ва жаҳоннинг кўплаб ривожланаётган давлатлари далаларида қўлланилиши амалга оширилди.

Институтда пахтачилик бўйича БМКБ ва машинасозлик заводлари билан ҳамкорликда жаҳон машинасозлигида аналоглари бўлмаган ингичка толали пахтани терувчи машина, кўп звеноли трактор тиркамалари поезди, каноп йиғиштирувчи комбайн, бегона ўтлар илдизларини териб олувчи ва пахта экинига йўлдош экинларни парваришlash ва йиғиб-териб олиш машиналари комплекси яратилди. Институт фаолияти давомида пахтачилик жараёнларини механизацияlash машиналарининг олтига авлоди ишлаб чиқилди ва амалиётга тадбиқ қилинди. Институтда 344 нафар фан номзодлари ва 14 нафар фан докторлари тайёрланди.

Институт номига ихтиро бўйича 850 та муаллифлик гувоҳномалари ва Ўзбекистон Республикасининг 87 та патентлари олинди. Қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини механизациялаш ва илмий кадрлар тайёрлаш соҳасидаги эришган муваффақиятлари учун институт Меҳнат Қизил Байроқ ордени ва Республиканинг кўплаб эсдалик ва кўчма байроқлари, давлат медаллари ва ХХЮКнинг олтин, кумуш, бронза медаллари, давлат мукофотлари ва фахрий ёрликлари билан тақдирланган. Бир иш – “Тупроққа асосий ва экишдан олдин ишлов бериш тизимларини ишлаб чиқиш” (Ф.А.Соколов) собиқ Совет Иттифоқи Давлат Мукофоти билан тақдирланган.

Ўзбекистон Республикасининг Абу Райхон Беруний номли Давлат Мукофоти билан учта иш тақдирланган:

- “1965-1970 йиллар машиналар тизимини ишлаб чиқиш” (П.В.Спиридонов, С.В.Амплевская, А.Н.Мартинов, Ф.А.Соколов);

- “Кўп звеноли трактор поездларини яратиш ва тадбиқ қилиш” (Н.Р.Рашидов, А.Ҳожиёв, А.Исмоилов, М.Я.Якубов);

- “КУ-0,2 каноп йиғиштирувчи комбайнни ишлаб чиқиш ва тадбиқ қилиш” (О.Абдуқодиров ва Ш.Мифтахов).

Фан ва техникани ривожлантириш ишларига ва янги машиналар яратиш ва улардан самарали фойдаланиш ва юқори даражали кадрлар тайёрлашга қўшган шахсий ҳиссалари учун Г.М.Рудаков, А.Ҳ.Ҳожиёв, Н.Рашидов, Ш.У.Йўлдошев, М.Ахмеджанов Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалиги Фанлар Академиясининг ҳақиқий аъзолари бўлишди.

Кўп йиллик самарали меҳнати, қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришига Фан ютуқларини тадбиқ этганлиги учун Г.М.Рудаков, Ф.А.Соколов, Н.Р.Рашидов, А.Ҳ.Ҳожиёв, Ш.У.Йўлдошевларга “Фан ва техниканинг хизмат кўрсатган арбоби”, В.Т.Данильченко, М.С.Ғаниев, В.А.Сергиенко, Р.И.Бойматов, А.Ю.Абдумугалов, А.Раҳманов, Д.М.Шполянский, В.Н.Горн, О.Абдуқодировларга “Республикада хизмат кўрсатган механизатор”. Л.И.Магайга – “Республикада хизмат кўрсатган агроном”, Е.Я.Яшева, Л.Г.Щуроваларга – “Республикада хизмат кўрсатган қишлоқ хўжалиги ходими”, В.И.Пакага – “Республикада хизмат кўрсатган муҳандис”, В.П.Хрусталевга – “Республикада хизмат кўрсатган ихтирочи унвонлари” берилди.

Ўтиш даврининг қийинчиликларига қарамай, яратилаётган машиналарни оптимал параметрлар асосида лойиҳалаштириш ва тайёрлашга маблағларнинг етишмаслиги, етакчи илмий ходимларнинг нафақага чиқиб кетганлигига ва ёш мутахассисларнинг бошқа ташкилотларга ўтиб кетганлигига қарамай ҳозирги кунларда ҳам институт давлат илмий-тадқиқот мавзусидаги ишларни давом эттирмоқда ва ўзининг 75 йиллик юбилейига давлат мавзусидаги мажбуриятларни тўла бажарди. Жумладан, қатор ораларига ишлов берувчи 4 ғилдиракли универсал, юқори маневрли трактор учун танланган механик рул трапецияси схемасининг асосий параметрлари назарий асосланди. “Магнум” трактори учун умумий плугларнинг параметрларини асослаш бўйича назарий ва тажрибавий изланишлар ўтказилди. Юқори қувватли “Магнум” тракторлари учун О’Р-4/5-40 умумий ва ПД-4-45 икки ярусли плуглар, 3- ва 4-синф ғилдиракли ва занжирли тракторлар билан агрегатланадиган икки ярусли ва умумий ишларга мўлжалланган МР-2/3-45, АМР-2/3-45, О’Р-3/4-40 ва ПН-3/4-35 плуглари синовларнинг ҳамма босқичларидан ўтиб, ишлаб чиқаришга тавсия этилди.

Плёнка тагига ва очиқ майдонларга экиш учун 600 т пахта чигити кобикланди ва турли минтакаларда жорий синовлар ўтказиш учун республиканинг Андижон, Хоразм, Наманган, Сирдарё ва Тошкент вилоятларига жўнатилди. “Ўзбекқишлоқмаш” ОХЖ билан ҳамкорликда битта дискали иш органли дон сеялкасининг тажрибавий намунаси ишлаб чиқилди ва тайёрланди. Горизонтал шпинделли “Кейс” пахта териш машинасидан фойдаланиш технологияси бўйича тавсиялар лойиҳаси тайёрланди. Ғўзапояни майдалаш ва ҳосил қолдиқларини тез йиғиштириб олиш учун қурама машина конструкцияси қайта ишланди. Буғдой учун мини янчгич ва шolini сувга экувчи сеялка параметрларини асослаш бўйича назарий ва тажрибавий изланишлар олиб борилди. Беда уруғи дуккаklarини ишқалаш, ҳашагини йиғиш, янчиш ва дағал ҳашакни майдалаш машиналари параметрлари қайта ишланди ва асосланди. 2001-2010 йилларга мўлжалланган “Қишлоқ хўжалигини комплекс механизациялаш машиналар ва технологиялар тизими” ва 2006-2010 йиллар учун “Асосий қишлоқ хўжалиги экинларини парваришлаш ва махсулот етиштириш бўйича намунавий технологик карталар” (1-ва 2-қисм) ЎзҚХИИЧМнинг қатор илмий-тадқиқот институтлари, ҚСХВ, “Ўзқишлоқхўжалиқмаш-Холдинг” ХК, “Ўзағромашсервис” Ассоциацияси мутахассислари билан ҳамкорликда ишлаб чиқилди, нашрдан чиқарилди ва тадбиқ этилди.

Ҳозирги кунда институт республика аҳамиятидаги 12 та нуфузли мавзуларда илмий-тадқиқот ишлари олиб бормоқда.

ЎзР ҚСХВ ва Туркия жумҳурияти ривожланиш департаменти (ТИКА) ҳамкорликда ЎзМЭИда 0,5 га майдонда иссиқхона қурилди ва 2008 йил 23 апрелда ишга туширди (Ё.Б.Холиёров). ЎзМЭИ Осие тараккиёт банки билан ҳамкорликда “Дон ҳосилдорлигини ошириш” лойиҳаси бўйича Қуйи Чирчиқ, Зомин ва Каттақўрғон туманлари фермер хўжаликлари кўргазма далаларида пахта ва дон экинларидан бўшаган майдонларни Туркиянинг “ДАНСНГ” фирмаси М.01.03 русумли лазер бошқарувли ер текислагичнинг “КЛААС” фирмасининг ARES 697 АТЗ тракторига агрегатлаб, лазерли ер текислаш ишлари, замонавий экишдан олдин тупроққа ишлов бериш машиналари ва турли сеялқалардан фойдаланиб ресурстежамкор технологиялар бўйича тупроққа ишлов бериш ва экиш ишлари олиб борилмоқда ва машиналар ва фермер хўжаликлари мутахассислари учун семинарлар ўтказилмоқда (Ё.Б.Холиёров).

Республикамызда соя етиштиришни ривожлантириш мақсадида Корейнинг “КОИСА” ташкilotи билан ҳамкорликда институтнинг тажриба даласида пахтачилик техникаларидан фойдаланган ҳолда агротехник тажрибалар ўтказиш бошланди (А.Қорахонов).

Республика қишлоқ хўжалигини механизациялаш соҳаси фанининг ҳозирги ҳолатини ҳисобга олиб, институт қишлоқ хўжалигини механизациялаш ва электрлаштириш соҳасида истиқболли илмий йўналишлар қуйидагилар деб ҳисоблайди: жаҳоннинг ривожланган мамлакатлари техника ва фани ютуқларини ўрганиш ва уларни бизнинг шароитларимизда республика қишлоқ хўжалигини механизациялаш ва электрлаштиришда қўллаш нуқтаи назаридан ўрганиш; янада самарали механизация техника воситалари яратиш ва уларни ишлаб чиқаришга тадбиқ қилиш мақсадида мавжуд техника ва технологик жараёнларни мукамаллаштириш; ишлаб чиқариш талабларига илмий изланишларни максимал яқинликда 2020 йилгача бўлган узоқ келажак учун истиқболли машиналар тизимини ишлаб чиқишни давом эттириш; чет мамлакатлардан келтирилган трактор ва қишлоқ хўжалиги машиналарининг адаптацион синовларини ўтказиш ва уларни бизнинг республика қишлоқ хўжалигига тадбиқ қилиш; фермер хўжаликларида қишлоқ хўжалик техникаларидан, шу жумладан чет эллардан сотиб олинган техникалардан самарали фойдаланиш бўйича тавсиялар ишлаб чиқиш.

Институтнинг ташкил топишида ва Ўзбекистон қишлоқ хўжалигида механизациянинг ривожланишига салмоқли ҳисса қўшган таниқли олимлар

Зинин Тимофей Григорьевич, хизмат кўрсатган фан ва техника арбоби, Абу Райхон Беруний номли Давлат Мукофоти лауреати, ВАСХНИЛнинг мухбир-аъзоси (1912-1992 й.). Зинин Т.Г. Тошкент қишлоқ хўжалигини механизациялаш ва ирригациялаш инженерлари институти (ТИИИМСХ) (1931-1935 й.) тамомлагандан сўнг пахтанинг механизацияси ва агротехникаси Марказий станцияси (ЦСМАХ Союз НИХИ) илмий ходими, бош инженери, 1954-1960 й. да Ўрта Осиё қишлоқ хўжалигини механизациялаш ва электрлаштириш илмий-тадқиқот институтининг Фан бўйича директори муовини бўлиб ишлади, республиканинг марказий ташкилотларида раҳбарлик ишларида хизмат қилди.

ВАСХНИЛнинг Ўрта Осиё Бўлими фаолияти даврида у бўлимнинг қишлоқ хўжалигини механизациялаш ва электрлаштириш бўлимига етакчилик қилди.

Т.Г.Зининнинг илмий изланишлари пахтанинг қатор ораларига ишлов бериш технологиясини такомиллаштириш ва культиватор-ўғитлагичнинг биринчи нусхаларини яратиш ҳамда пахта теримини механизациялашга қаратилган. У пахтачиликни комплекс механизациялаш учун машиналар тизимини яратиш назарияси ва услубининг муаллифидир. У пахтанинг кенг қатор ораларини ва улардан ҳосилни териб олишни тадбиқ этишнинг фаол ташаббускоридан бири ҳамдир. Қишлоқ хўжалиги соҳасида илмий-тадқиқот ишларининг мувофиқлаштирувчиси ва уларни қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришига тадбиқ этишнинг ташаббускори бўлган.

Рудаков Григорий Михайлович, техника фанлари доктори, профессор, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан ва техника арбоби, ВАСХНИЛ академиги (1925-1991 й.). Улуғ Ватан уруши қатнашчиси (1943-1945 й.). 1950 йилда Тошкент қишлоқ хўжалигини механизациялаш ва ирригациялаш инженерлари институти (ТИИИМСХ)ни тамомлаган, аспирантурада таҳсил олган, ЎзМЭИнинг лаборатория ва бўлимига раҳбарлик қилган (1950-1972 й.), ЎзМЭИнинг илмий ишлар бўйича директор ўринбосари бўлиб ишлаган, 1972-1975 йилларда ВАСХНИЛнинг Ўрта Осиё бўлими академик-котиби бўлган, 1975 йилдан умрининг охиригача яна ЎзМЭИнинг илмий ишлар бўйича директор ўринбосари бўлиб ишлаган.

Унинг илмий фаолияти тупроққа ишлов бериш, ғўза уруғини экиш, тупроққа ўғит, гербицид солиш учун янги машиналар ишлаб чиқиш ҳамда истиқболли машиналар тизимини яратиш билан узвий боғлиқдир.

Унинг раҳбарлиги остида ва Г.М.Рудаковнинг бевосита иштирокида уяга белгиланганча уруғ ташлаб пахта экадиган сеялка, тупроққа қатламлаб ишлов бериш технологияси, икки ярусли ПЯ-3-35 плуги, чизель-культиватор, бегона ўтларга қарши гербицидлар билан ва бегона ўтлар илдизларини ажратиб олиш билан қарши курашиш технологияси ва бу технологиялар учун машиналар мажмуаси яратилган.

У 286 та чоп этилган илмий ишлар муаллифидир, шулардан 43 таси ихтиролардир. Унинг раҳбарлигида ва илмий маслаҳатлари билан 35 та номзодлик ва 2 та докторлик диссертациялари ҳимоя қилинган.

Иргашев Хидирали Иргашевич, техника фанлари номзоди (1917-1965 й.). Х.И.Иргашев 1941 йилда Тошкент кишлок хўжалигини механизациялаш ва ирригациялаш инженерлари институти (ТИИИМСХ)ни тамомлагач, армия сафига чакирилди ва иккинчи жахон уршида фашизмга қарши жанг қилди. Фронтдан яраланиб қайтди.

1958 йилгача Республиканинг рахбарлик ташкилотларида турли лавозимларда ишлади. 1958-1961 йилларда Ўрта Осиё кишлок хўжалигини механизациялаш ва электрлаштириш илмий-тадқиқот институти (САИМЭ)га бошчилик қилди, бу ерда унинг ташкилотчилик қобилияти ёрқин намоён бўлди. Бу қисқа муддатда институтнинг янги биноси қурилди, ТИИИМСХ ва ТашПИдан илмий ишларга кўпгина ёш мутахасислар жалб этилди, уларнинг баъзилари республикада таниқли олимлар бўлиб етишди. Натижада САИМЭ нафақат Марказий Осиё республикаларида, балки МДХ давлатларида ҳам таниқли бўлган фан марказларидан бирига айланди.

Х.И.Иргашев институтга рахбарлик ишлари билан илмий фаолиятни мохирлик билан қўшиб олиб борди, у асосан ғўза қатор ораларига ишлов бериш ва унумдорлигини оширишга бағишланган, ўша даврда ўта жиддий муаммо бўлган экинларни қўл билан (кетмон билан) чопик қилишни йўқ қилиш ташаббускоридир.

Ғаниев Межид Саидович, техника фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон кишлок хўжалигида хизмат кўрсатган механизатор (1917-1999 й.). Ғаниев М.С. Тошкент кишлок хўжалигини механизациялаш ва ирригациялаш инженерлари институти (ТИИИМСХ)ни тугатгандан сўнг (1937-1942 й) Самарқанд вилоятининг МТСларида рахбар, инженерлик лавозимларида (1942-1945 й) ишлаган, 1945 й.да эса ЎзССР ҚХВнинг механизация бошқармасига ишга ўтказилган.

1948 йилда СоюзНИХИнинг аспирантурасига ўқишга кирди. Аспирантурани тугатгандан сўнг у САИМЭга ишга юборилди. 1955 йилда номзодлик диссертациясини ёқлади. 1964 йилгача лаборатория рахбари, сўнгра бўлим рахбари бўлиб ишлади. 1964-1974 йилларда аввал директор ўринбосари, кейин эса САИМЭ директори бўлиб ишлади. 1972 йилда докторлик диссертациясини химоя қилди, 1974 йилда эса унга профессор илмий унвони берилди.

М.С.Ғаниев САИМЭ директори бўлиб ишлаш билан бирга ўз ишини илмий фаолият ва уларнинг натижаларини кишлок хўжалигига тадбиқ этиш билан узвий боғлаб олиб борди.

Шу йиллар давомида М.С.Ғаниев ўзининг шоғирдлари билан СКО-2,4, СКО-3,6 кўрак териш машиналари ва КВ-4А, КВ-3,6 ғўзапоя юлиш машиналарини яратиш ва тадбиқ этишга сезиларли хисса қўшди.

Кишлоқ хўжалигини механизациялаш соҳасида етакчи олимлардан бири бўлиши билан бирга республиканинг ҳозирги ва келажак тарихи ривожига ёшларга боғлиқ эканлигини тушунган ҳолда у ёшлар билан ишлашга кўп эътибор берди, унинг даврида иснтитутда номзодлар сони ошди ва 2 нафар техника фанлари доктори етишиб чиқди.

М.С.Ғаниев (шогирдлари билан) 200 дан ортиқ илмий ишлар муаллифи ва 41 ихтирога муаллифлик гувоҳномаларига эга.

Ҳожиёв Абдумуталиб Ҳожиёвич, техника фанлари доктори, профессор, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган Фан арбоби, Абу Райхон Беруний номи Давлат мукофоти лауреати, академик (1936 й.). Ҳожиёв А.Х. Ўрта Осиё политехника институтини 1958 йилда тамомлагандан сўнг шу институтнинг ассистенти (1958-1961 й.) бўлиб ишлади. Сўнг Ўрта Осиё қишлоқ хўжалигини механизациялаш ва электрлаштириш илмий-тадқиқот институтининг аспирантурасига ўқишга кирди (1961-1964 й). Кичик илмий ходим (1964 й.), катта илмий ходим (1964-1965 й), лаборатория раҳбари (1965-1970 й), илмий ишлар бўйича САИМЭ директорининг ўринбосари (1970-1974 й), САИМЭ директори (1974-1998 й.) бўлиб ишлади. Ҳозирги вақтда институтнинг илмий маслаҳатчиси, лаборатория раҳбари, А - 13. 079 гранти раҳбари (2006-2008 й.) бўлиб ишламоқда.

А.Х.Ҳожиёвнинг илмий ишлари минерал ўғитларни локал беришнинг жадал технологиялари асосларини ва уларни амалга оширувчи техник воситалар, ишчи органлар ва мосламаларни яратишга қаратилган бўлиб, озуқа моддаларни уя ва ғўза илдизлари яқинига бир текис жойлаштириш, ерларга экиш олди ишлов бериш операцияларини шунингдек минерал ўғитлар солиш билан экишни қўшиб олиб бориш имконини яратади. Бу ҳолда ўғитлар дала бўйлаб сочиб юборилмайди, балки локал ҳолда кенг лента ҳолида ерга солинади, экиш ва ғўзаларни озиклантириш даврида ҳам локал ҳолда икки қатламда солинади.

Академик А.Х.Ҳожиёвнинг назарий ва экспериментал тадқиқотларининг натижалари модернизациялаштирилган ЧКУ-4М чизел-культиватори, ПВУ-3,0 мосламали оғир дискли БДТ-3,0 боронада, чуқур юмшатгич ГРХ-2-50 да ўз татбиғини топган. Кенг ленталарда солинган минерал ўғитларни ёпиш учун янги ишчи органли ва ўғит солувчи аппаратли такомиллаштирилган чизел-культиватор ОАЖ “Чирчикқишлоқхўжаликмаш” заводи томонидан 1985 йилдан бошлаб кўплаб ишлаб чиқарилган, дискли БДТ-3,0 боронасига мосламанинг тажриба нусхалари тайёрланган ва кенг хўжалик синовлари ўтказилган. ОАЖ “Чирчикқишлоқхўжаликмаш” ҳозирги давргача ишлаб чиқараётган пахта култиваторлари А.Ҳожиёв томонидан пахтачилик бўйича БМКБ билан ҳамкорликда яратилган озиклантирувчи ўғит сошиқлари ва ўғит солиш аппаратлари билан жиҳозланмоқда.

У туксизлантирилган чигитни қобиқлаш технологияси техник воситаларини яратиш ва уларни ишлаб чиқаришга тадбиқ этиш ишларига раҳбарлик қилмоқда.

Жамоага 24 йил давомида раҳбарлик қилган даврда у институт олимларини конструкторлик ташкилотлари, машинасозлик заводлари ва бошқа ташкилотлар билан ҳамжиҳатликда ишлашларини таъминлаш билан бир қаторда юқори малакали илмий ходимлар (фан номзодлари ва докторлари) тайёрлашга алоҳида эътибор берди, собиқ Иттифоқ ВАКнинг институтда техника фанлари номзодлари ва докторлари илмий даражаларини олиш учун диссертациялар ҳимоя қилиш бўйича ихтисослашган Кенгагини очишга рухсат беришига эришди.

А.Х.Ҳожиев шогирдлари билан биргаликда 285 та илмий мақола, иккита монография, тўртта илмий-аммабоп китоблар чоп эттирган, 48 та ихтирога муаллифлик гувоҳномалари ва патентлар олган. Унинг раҳбарлигида техника фанлари бўйича 21 нафар аспирант ва докторантлар номзодлик ва докторлик диссертацияларини химоя қилган.

Бойматов Рустам Исаевич, техника фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон қишлоқ хўжалигида хизмат кўрсатган механизатор (1936 й.). Бойматов Р.И. Тошкент қишлоқ хўжалигини механизациялаш ва ирригациялаш инженерлари институтига тамомлагандан сўнг 1959 йилда Ўрта Осиё қишлоқ хўжалигини механизациялаш ва электрлаштириш илмий-тадқиқот институтига (САИМЭ) ишга юборилди.

Р.И.Бойматовнинг илмий фаолияти ЎзМЭИ билан чамбарчас боғлиқ бўлиб, у ерда илмий ходим, лаборатория ва бўлим раҳбаридан то илмий ишлар бўйича директор ўринбосаригача бўлган йўлни босиб ўтди. Шу йиллар ичида танланган илмий йўналишга содиқ қолди. 1991 йилдан бугунги кунгача Р.И.Бойматов ЎзМЭИ директорининг илмий ишлар бўйича ўринбосари бўлиб ишлаб келмоқда.

Унинг илмий ишлари асосан Республикадаги суғориладиган ерларнинг тупроқ-иклим шароитларини ҳисобга олган ҳолда юқори унумдор, қувват-ресурс тежайдиган тупроққа ишлов берувчи машиналарнинг механик технологик асосларини ишлаб чиқишга ва ўлчамларини асослашга бағишлаган.

Р.И.Бойматовнинг раҳбарлигида ва бевосита иштирокида ўтказилган тадқиқотларнинг натижалари ОАЖ “БМКБ-Агроташ” томонидан яратилган АБН-8,5 боронолаш агрегати, КФГ-3,6 фрезали чуқурюмшатгич култиватори, ЧКУ-4А такомиллаштирилган чизел-култиватори, ПЯ-3-35 икки ярусли плуг, ВКС-1,8 бегона ўтлар илдизларини йиғиштирувчи машина ҳамда ПД-4-45, ПДО-4-45 икки ярусли плуглар, О’Р-4/5-40 плуги, катта қувватга эга бўлган тракторлар билан ишловчи ГРП-3/5 чуқурюмшатгичлар асосини ташкил этади.

Р.И.Бойматов 295 та илмий ишлар, жумладан 2 та рисола, 4 та монография ва 62 та ихтироси учун муаллифлик гувоҳномалари ва патентларга эга. Унинг раҳбарлигида 2 нафар илмий ходим докторлик ва 20 нафар аспирант номзодлик диссертацияларини химоя қилган.

Рашидов Носир Рашидович, техника фанлари доктори, профессор, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби, Абу Райхон Беруний номидаги давлат мукофоти лауреати, академик (1936-2002 йиллар). Н.Р.Рашидов Ўрта Осиё политехника институтига (1953-1958 йиллар) тамомлагандан кейин “Ташселмаш” заводининг (19559-1960 йил) йиғув цехида уста, Ўзбекистоннинг илмий-тадқиқот ишларини мувофиқлаштириш Давлат Кўмитасида катта муҳандис (1960-1963 йилларда) бўлиб ишлади.

1963-1966 йиллари Ўрта Осиё қишлоқ хўжалигини механизациялаш ва электрлаштириш илмий-тадқиқот институти аспирантурасида ўқиди, сўнгра шу институтда илмий ходим (1966-1968 йил), лаборатория (1968-1969 йил) ва бўлим (1969-1992 йил) раҳбари, 1992-2002 йилларда эса Жиззах политехника институтининг ректори лавозимида ишлади.

Н.Р.Рашидов қишлоқ хўжалигида транспорт ва юклаш-тушириш ишларини механизациялаш соҳасидаги таниқли олим бўлган. Унинг илмий изланишлари кўп звеноли трактор поездларининг кинематика ва динамикаси назариясини ишлаб чиқишга йўналтирган. У ўз шогирдлари билан биргаликда дунё миқёси даражасида трактор поездларининг тормоз системаси параметрлари ва бурилувчанлигини асослади, шунингдек у катта трактор прицеплари, грейферли юклагичлар ва асаларилар учун павилион параметрларини асослади, тукли чигитларни қобиклаш бўйича техника воситаларини яратиш ва уларни ишлаб чиқишга жорий этишга раҳбарлик қилди.

Н.Р.Рашидов бешта монография ва китоблар, 160 дан ортиқ илмий-оммабоп мақолалар ҳамда 100 дан ортиқ ихтиролар муаллифидир. Унинг раҳбарлиги остида 17 нафар аспирант номзодлик ва 1 нафар илмий ходим докторлик диссертация ишлари ҳимоя қилинган.

Йўлдошев Шукрулло Убайдуллаевич, техника фанлари доктори, профессор, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби, академик (1935 йил). Йўлдашев Ш.У. 1957 йили Ўрта Осиё политехника институтини тамомлагандан сўнг 1959-1962 йилларда САИМЭ аспирантурасида ўқиди. Сўнгра 1962-1964 йилларда шу институтда кичик, катта илмий ходим бўлиб ишлади.

1964-1967 йилларда ГОСНИТИнинг Ўрта Осиё филиалида лаборатория раҳбари, 1974-1977 йилларда САИМЭда директорнинг илмий ишлар бўйича биринчи ўринбосари лавозимларида ишлади.

1977-1991 йиллари ТИИМСХ да кафедра мудири ва проректор лавозимларида ишлади. У 1991 йили Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги фанлар академиясининг академиги ва вице-президенти, 1995 йили эса Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси биринчи чақириғининг депутати этиб сайланди.

2004 йилдан ТИМИ ва ТошДАУларда “Агроинженерия” йўналиши бўйича ишлаб келмоқда.

Ш.У.Йўлдашев 70 йилларда Ўзбекистон қишлоқ хўжалигида қўлланиладиган машиналарнинг техник имкониятларини очиб бериш ва машиналарнинг техник даражасини баҳолаш бўйича чуқур изланишлар олиб борди. Бу йиллар давомида у ТИИМСХда номзодлик диссертацияларини ҳимоя қилиш бўйича кенгаш раиси лавозимларида ишлади.

Ш.У. Йўлдашев терим машиналарнинг техник даражасини ошириш ва иш кўрсаткичларини баҳолаш бўйича илмий мактаб яратди. Шунингдек машиналар техник даражасини оширишнинг илмий асослари, мақсади ва принципларини ишлаб чиқди.

Ш.У. Йўлдашев 6 монография ва дарсликлар, 320 дан ортиқ илмий ишлар ва илмий услубий қўлланмалар, 19 ихтиро, ҳамда кўпгина технологиялар ва техник хизмат кўрсатишлар, шунингдек техник жиҳозлаш конструкциялари бўйича ишларнинг муаллифи. Унинг раҳбарлигида 4 нафар илмий ходим докторлик ва 28 нафар аспирантлар номзодлик диссертациялари ёқлашган.

Ахмеджонов Маматхон Ахмеджонович, техника фанлари доктори, профессор, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган механизатор, академик (1927-2004 йиллар). Ахмеджонов М.А. 1959 йили Тошкент ирригация ва кишлоқ хўжалигини механизациялаш инженерлари институти (ТИИИМСХ)нинг кишлоқ хўжалигини механизациялаш факултетини тамомлагандан сўнг Ўрта Осиё кишлоқ хўжалигини механизациялаш ва электрлаштириш илмий-тадқиқот институти (САИМЭ)га ишга юборилган.

Унинг илмий фаолияти ЎзМЭИ билан бевосита боғланган бўлиб, аспирантурада ўқиш билан бошланди ва лаборатория бошлиғи лавозимида давом эттирилди.

М.А.Ахмеджоновнинг асосий илмий фаолияти ерларни жорий ва экишдан олдин текислашда қўлланиладиган машиналарни яратишга йўналтирилган эди. Унинг илмий раҳбарлиги ва бевосита иштирокида ГН-2,8, ГН-4,0 пичокли грейдерлар, МВ-6,0 мола-текислагич, ВП-8,0 экишдан олдин текислагич, ВК-1,2, КН-0,6 канал ковлгич, П-2,8, ППА-3,1 узун базали текислагич кабилар ишлаб чиқишга жорий қилинди.

М.А.Ахмеджонов 228 та илмий иш, 14 та ихтиролар муаллифи. Унинг раҳбарлиги остида 12 нафар аспирант номзодлик диссертация ишларини химоя қилган.

Шполянский Давид Менделеевич, техника фанлари доктори, профессор, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган механизатор (1921-1985йиллар). Шполянский Д.М. Тошкент ирригация ва кишлоқ хўжалигини механизациялаш инженерлари институти (ТИИИМСХ)ни тугаллагандан сўнг САИМЭ га юборилди.

1956 йили номзодлик диссертациясини химоя қилган. 1979 йилда эса “Пахта териш машиналарининг агротехник кўрсаткичларини ошириш ва универсаллаштиришнинг илмий асослари” докторлик ишини химоя қилди. 1982 йилда унга профессорлик унвони берилди. У 35 йил давомида САИМЭда ишлади. У пахта йиғим-терим жараёнларини механизациялаш соҳаси бўйича етакчи олим бўлган.

Шполянский Д.М. пахта йиғим-терим машиналари асосий иш органларининг параметрларини асослаш (шпиндел барабинининг диаметри, шпинделнинг турлари ва параметрлари, ПРК ва ПДК мосламалари, тозалагичлар, иш органларининг жойлашиш схемалари, пахта териш технологияларининг макбул схемалари) бўйича илмий-тадқиқот ишларини олиб борган .

Унинг раҳбарлигида САИМЭ ходимлари томонидан ГСКБ билан ҳамкорликда “Ташселмаш” томонидан 1977-1986 йилларда кўплаб ишлаб чиқарилган терим машиналари учун ХНП-1,8 (тозалагичли), ХВА-1,2 ва ХВБ-1,8 (уруғли пахтани териш учун), ХВН-1,2А (ингичка толали пахтани териш учун) пахта териш машиналарини яратилди.

У 250 дан ортиқ илмий ишлар, 2 та монография, 2 та ўқув қўлланма, 127 та ихтиролар муаллифи. У кўплаб орден, медал ва фахрий ёрликлар билан тақдирланган.

Унинг раҳбарлигида 25 нафар аспирант ва илмий тадқиқотчилар ўз диссертация ишларини ҳимоя қилган.

Куламетов Назим Абдураимович, техника фанлари доктори, профессор (1935 йил). Куламетов Н.А. Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш инженерлари институти (ТГИИМСХ)ни тугаллагандан сўнг САИМЭ га ишга юборилди. Бу ерда у кичик илмий ходим даражасидан то институт лаборатория раҳбари даражасигача бўлган йўлни босиб ўтди.

Куламетов Н.А. шогирдлари, бошқа илмий-тадқиқот институтлари ва конструкторлик ташкилотлари билан пахта ҳосилининг қолдиқларини йиғиш ва тозалаш, ғўзапояни йиғиш ва тайёрлаш бўйича турли технология ва усуллар, машина ва аппаратлар ишлаб чиққан, жумладан пахта қолдиқларини кўк кўсақдан ажратиб олиш технологияси, далани ғўзапоялардан тозалаш технологияси, вилтга қарши механик кураш усули, ғўзапояни органик ўғит сифатида майдалаш технологияси, саноатда ғўзапояни қайта ишлаш, сақлаш технологияси, ПКГ-2+ППЛ-Ф-1,6Х корчевателлар, СИ-3,6 универсал майдалагичлар, фермер хўжаликлари учун кичик озуқа майдалагичлар ишлаб чиқилган.

У 12 нафар фан номзодини тайёрлади. 194 та илмий ишлар, 1 монография нашр қилдирган. 42 та ихтиро ва патентлар муаллифи.

Тўхтақўзиев Абдусалим, техника фанлари доктори, профессор (1950 йил). А.Тўхтақўзиев Тошкент политехника институти (ТошПИ)ни тамомлагандан сўнг 1971-1973 йилларда Фарғона политехника институтида ассистент бўлиб ишлади. 1973 йил октябр ойидан ЎзМЭИ да иш бошлади. У бу ерда 1973-1991 йилларда конструктор, аспирант, илмий ходим, сектор раҳбари бўлиб ишлади. 1991 йилдан “Тупроққа экишгача ишлов беришни механизациялаш” лабораторияси раҳбари бўлиб ишлайди.

1979 йили номзодлик диссертациясини, 1998 йили докторлик ишини ҳимоя қилган.

Тўхтақўзиев А. тупроққа ишлов берувчи машиналарнинг сифат ва иш кўрсаткичлари ҳамда унумдорлигини ошириш, уларнинг материал ва қувват тежамкорлигини таъминлашнинг илмий асосларини ишлаб чиқиш бўйича тадқиқотлар олиб боради. Ўтказилган тадқиқотлар асосида конструкторлик ташкилотлари томонидан тезкор БЗТХ-1,0 тишли борона, ЧКУ-4А такомиллаштирилган чизел-култиватор, қатор ораларига ишлов берадиган универсал КХУ-4А култиватори ва икки ярусли ПД-4-45, МП2-2/3-45, АМП-2/3-45 ва умумий ишларга мўлжалланган ПН-3/4-35, О’Р-4/5-40, О’Р-3/4-40 плуглари, ЧК-4-6 чизел-култиватор, ТДБ-3/5 дискли борона, РВН-8,5, ЕТА-10 юмшатгич текислагичлар яратилиб, ишлаб чиқаришга қўйилган.

180 дан ортиқ нашр этилган ишлар, 70 дан ортиқ ихтиро муаллифидир. Унинг раҳбарлигида 10 нафар аспирант номзодлик диссертацияси ҳимоя қилган.

Курценко Леонид Михайлович, техника фанлари доктори, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган механизатор (1936-2005йил). Курценко Л.М. Олтой кишлок хўжалиги институтида (1955-1957 йил) ва сўнгра Тошкент ирригация ва кишлок хўжалигини механизациялаш инженерлари институт (ТИИИМСХ, 1957-1960 йил)да таҳсил олган. Институтни тугаллагандан сўнг САИМЭ (1960-1963йил)да илмий ходим бўлиб ишлади. У 1963-1966 йилларда аспирантурада ўқиди. 1966-1981 йилларда илмий ходим, 1981-1992 йилларда лаборатория раҳбари, 1992-2000 йилларда етакчи илмий ходим бўлиб ишлади.

У бажарган илмий ишларининг асосий қисми кишлок хўжалик маҳсулотларини юклаш, ташиш ва тушириш ишларини механизациялашга йўналтирилган. Хусусан у минерал ўғит юклагич, катта хажмли прицеп, грейферли юклагич параметрларини асослаш билан шуғулланган. Унинг изланишлари натижасида ПГХ-0,5 универсал юклагич сериялаб ишлаб чиқарилган.

Курценко Л.М. 90 дан ортиқ илмий ишлар ва 36 ихтиро муаллифи. Унинг раҳбарлигида 2 нафар илмий ходим ўз диссертация ишларини ҳимоя қилишган.

Муродов Мустафо, техника фанлари доктори, профессор (1939 йил). Муродов М. Тошкент политехника институтини (ТошПИ, 1962йил) тамомлагандан сўнг, 1962-1966 йиллари ТошПИ Бухоро филиали ассистенти бўлиб ишлади. 1966-1971 йилларда Ўрта Осиё кишлок хўжалигини механизациялаш ва электирлаштириш илмий-тадқиқот институти (САИМЭ)да аспирант, 1971-1989 йиллари ТашПИ Бухоро филиалида кафедра мудири, декан, профессор лавозимларида ишлаган. 1989 йилдан Бухоро озик-овқат ва енгил саноати институтида (1989 йилдан) кафедра мудири лавозимида ишлаб келмоқда.

У илмий ишларни ўқитувчилик ишлари билан кўшиб олиб борди.

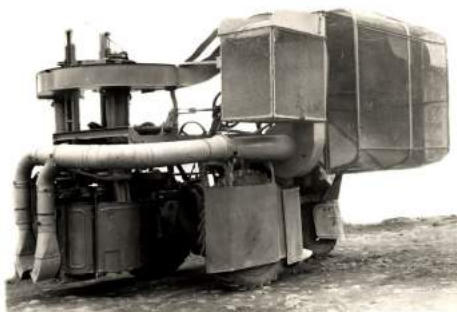
М.Муродовнинг илмий ишлари тупроққа ишлов беришда агротехник кўрсаткичларни яхшилаш ҳамда қувват тежамкорликни таъминлашга ҳамда ҳайдов ва ҳайдов ости қатламларининг зарарли зичланишини камайитиришга қаратилган.

У 179 та илмий ишлар, шунингдек 10 та монография, 6 та ихтиролар муаллифидир. Унинг раҳбарлигида 6 нафар аспирант номзодлик диссертация иши тайёрлаган ва ҳимоя қилган.

Институтнинг етакчи олимлари: Ф.А.Соколов, П.В.Спиридонов, В.А.Сергиенко, А.Ю.Абдумуталов, Е.Я.Яшева, Ф.И.Решетников, А.Абдуқодиров, Л.И.Магай, А.Абдурахманов, Г.Н.Ким, В.Юдин, С.Нарқулов, З.Курбаналиевлар Кўп йиллар давомида (40-45 йилдан ортиқ) механизация соҳасида назарий ва амалий масалаларни ҳал қилишда фаол ва самарали иштирок этишган. Ҳозирда А.Қорахонов, С.Султонов, Л.Ш.Алиқулова, А.Дадабоев, С.Ўсаров, М.Байиров, В.Батуринов, К.Шокиров ва бошқалар хизмат қилмоқдалар.

Автор текста признателен Б.Хушвақтову, О.Юлдашеву, Р.Адилжановой, С.Усарову, М.Байирову, А.Т.Росабоеву, К.Имомқулову за оказанную техническую помощь в оформлении проспекта.

I. Первые машины не имевших аналогов

Вертикально-шпиндельная
хлопкоуборочная машина СХМ-48

Вычесыватель корневичных
сорняков ВКС-1,8

Кенафауборочный комбайн КУ-0,2 А

II. Комплекс машин, разработанных институтом в содружестве с конструкторскими организациями и машиностроительными заводами

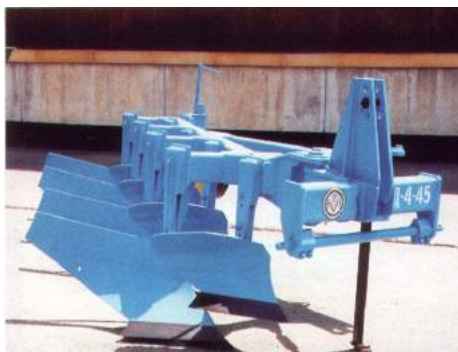
Двухъярусный плуг ПЯ-3-35

Чизель-удобритель ЧКУ-4М

Агрегат бороновальный навесной
АБН-8,5

Двухъярусный плуг ПД-4-45

Глубококорыхлитель ГРП-3/5

Хлопкоуборочная машина с
пневмоподборщиком ХНП-1,8

Куракоуборочная машина
СКО-3,6

Многозвенный тракторный поезд

Косилка КПП-2

Дробилка измельчитель ДИП-62

Лубоотделитель ЛО-1

III. Машины, разработанные в последние годы

Комбинированная машина для корчевания, измельчения стеблей хлопчатника и сева пшеницы

Многофункциональная сеялка для посева семян различных культур

Цех для дражирования опущенных семян хлопчатника и других культур

1).

2).

Комплекс машин для посева риса по воде (3 машины)

3).

Плуг общего назначения
О'Р-4/5-40

Оборудования для обработки и очистки семян от карантинных включений

Овощеводческий трактор ТТЗ-100 SP
(УзМЭИ, УзНИИОБКИК и СКБ
«Трактор»)

Электросепаратор ЭЧС